

MİTOLOJİK SEMBOLLERİN ABİDİN ELDEROĞLU'NUN ESERLERİNE YANSIMASI

Reflection Of Mythological Symbols On Abidin Elderoğlu's Works

Reference: Yayan, G. & Demirtaş, S. (2020). "Mitolojik Sembollerin Abidin Elderoğlu'nun Eserlerine Yansımaları", *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 6(33): 1148-1160.

Dr.Öğretim Üyesi Gonca YAYAN

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Entitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-iş Eğitimi Bilim Dalı, Ankara/Türkiye
ORCID: 0000-0002-2915-3137

Sema DEMİRTAŞ

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Entitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-iş Eğitimi Bilim Dalı (Yüksek Lisans öğrencisi), Ankara/Türkiye
ORCID: 0000-0002-2019-2076

ÖZET

Mitler, ilkel medeniyetlerden günümüze kadar gelen her toplumdaki duyu ve düşüncelerin yansıtıldığı sembollerdir. Mitler çeşitli sembollerle çağımızda insanların iletişim kurabildiği her toplum açısından da farklı yorumların söz konusu olduğu anlatımlardır. Sanatsal açıdan bakıldığında mitler resim sanatının yapı taşlarını oluşturan ve kültürlerin yansıtılmasına da imkan sağlayan önemli enstrümanlar arasında yer almaktadır. Sanatın içine gizlenen mitsel ifadeler sanatın bakış açısını daha derine taşıyan çağrışımlarda bulunmuştur. Sanatın çağlar atlayan dili ile mitoloji geleceğe ve geçmişe yönelik yaşamları önümüze koymuştur. Bu bağlamda mitolojinin sanat üzerine yansımaları ile yazılan bu makale, bir nitel araştırma yöntemi olan literatür tarama tekniği ile yapılmıştır. Mitolojik unsurları ile Türk resim sanatında önemli bir yere sahip olan Abidin Elderoğlu'nun on eseri bu makalede mitolojik unsurları ve renklerin dili açısından incelenerek yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mit, Mitoloji, Sembol, Abidin Elderoğlu

ABSTRACT

Myths are symbols reflecting emotions and thoughts in every society from primitive civilizations to the present day. From the artistic point of view of myths are amongst the essential elements forming integral parts of art and also enabling reflection of cultures. Mythical expressions hidden inside the art made connotations by moving deeper the perspective of art. Together with the language of art transcending ages mythology presented us past and future lives. In this context, this article, which was written with the reflection of mythology on art, was made with the literature scanning technique which is a qualitative research method. Ten works of Abidin Elderoğlu, which who has an important place in Turkish painting art with its mythological elements, are examined in this article in terms of mythological elements and the language of colors.

KeyWords: Myth, Mythology, Symbol, Abidin Elderoğlu

1. GİRİŞ

Sanat, bir anlatım aracı olarak ifade edilmek istenen madde, ses, söz ve hareketlerle biçim kazanan kendine özgü dünyasındaki çeşitli uygulama alanlarıdır (Yılmaz,2010,s.17). Sanatın bütün anlamlarını içinde barındıran ortak bir tanımını yapmak için dört temel unsurundan bahsetmek gerekir. Şöyle ki bu unsurlar; doğa, toplum, sanatçı, sanat eseri ve sanat tüketicisidir. Doğa ve toplum unsuruna dayanarak sanat doğa ve toplumun yansımaları, sanatçı unsuruna dayanarak sanatçının duygularının dışavurumunu, sanat eseri unsuruna dayanarak sanatın anlamlı biçimine ve sanat tüketicisi unsuruna dayanarak da sanatı dinleyen ve görende haz oluşturan olgulardır diyebiliriz (Balci,2016,s.10).

Gombrichte "Tüm etkinlikleri sanat diye tanımlamakta hiçbir sakınca yok, yeter ki bu sözcüğün yer ve zamana göre birbirinden değişik anlamlara gelebileceği unutulmasın" derken aslında sanatın insanla var olan bir olgu gerçeğini yansıtmaktadır. İnsanlar doğayı anlayıp kavradıktan sonra sanatı kendine araç edinerek düşüncelerini formlara aktarmaya çalışmışlardır (Kılınç,2016,s.1).

Sanat kendi içerisinde çeşitli konular barındırırken bunlardan biri olan Mitolojide medeniyetlerin toplumsal hafızalarıdır.

Mit (mythe) sözcüğü ise "Mythologia" kelimesinin eski kullanılış biçimi olan "mythologia", hikâye anlatma anlamında olup Türkçe de bu kelime "söylence bilimi" olarak kullanılmaktadır. Mit kelimesi Almancada "mythus", Fransızca "mythe", İngilizcede "myth" ve Rusçada "mif" dir

(Taydaş,2012,s.13). Mitler; ilkel medeniyetlerin ilk ilmi yaklaşımlarını, dini inanışlarını, güzel sanatların çeşitli türlerini, felsefi bilgilerini kısacası etnik medeniyetin tüm katmanlarını kendinde toplamış bir sistemdir (Çağlar,2008,s.31).

Mitoloji ise semboller ilimidir. Mitolojik her kelimenin altında da bir hazine gizlidir. Mitoloji, fiili hayattan çok ruhi veya düşünce hayatının ürünleridir (Bakırcı,2014,s.38). Mitoloji aynı zamanda toplumların geçmişlerini ararken kullanabilecekleri toplumsal hafıza bellekleridir (Memiş, 2020,s.14). Mitoloji, mitlerin ortaya çıkışını, yaşadığı değişimleri inceleyen ve onları yorumlayan bir bilim olarak farklı toplumların mitsel öykülerini inceleyerek karşılaştırmalar yaparken bu alandaki ürünleri de kategorize etmektedir (Çınar,2006, s.4).

İnsanın varoluşunun ya da dünya üzerindeki faaliyetlerinin kökenine ait açıklamaları olan mitler, sanatsal eserlerin oluşumunu yönlendiren en önemli etmenlerden biri olarak; edebiyat, mimarlık, plastik sanatlar ve sahne sanatlarıyla etkileşim içinde, çağlar boyu varlığını sürdürmüştür. 19. yüzyıl sonuna kadar da resim sanatında en sık yorumlanan konular, arasında mitsel öyküler yer almıştır. Resim sanatında, mitsel öğeleri içeren çok sayıda örneğe her dönemde sıkça rastlanmaktadır (Çınar,2006,s.18). Mitler, resim sanatında önemli bir yapı taşı olarak her toplumda kültürlerin kodlanmış fikir ve değerlerini kapsayıp sanatçı tarafından ele alınarak bir sanat eserine dönüştürülecek ham maddeyi oluşturmaktadırlar. Bu sayede sanat ortamına gereken dinamizmi sağlayarak zenginleştirilmiş bir zeminde sanatın da potansiyelini arttırmak suretiyle süreklilik kazanmasına imkan sağlanmış olunacaktır (Kolaylı,1998,s.4). Mitolojik unsurlardan esinlenerek çalışmalarına yansıtan sanatçılardan biri de Abidin Elderoğlu'dur.

1.2. Abidin Elderoğlu (1901-1974)

Günümüzde pek çok ressam, eserlerinde geleneksel sanatlarımızdan olan hat sanatından aldığı öğelerle çağdaşlaşma arayışları içinde çizgisel temele dayalı soyut resimler ortaya çıkarmıştır. Makalemize konu olan Abidin Elderoğlu sanatının ilk dönemlerinde yarı-kübist bir anlayışla resim çalışmaları yaparken daha sonraları Barok kıvrımları anımsatan bir biçim anlayışına yönelmiş 1940'lı yıllardan itibaren de renk lekelerinin egemen olduğu figüratif soyutlamaları eserlerinde ağırlıklı olarak kullanmıştır.

1950'li yıllarda ise soyut olarak sanatçı, eski yazının ve hüsnü-hatın özelliklerinden esinlenerek yeni arayışların içerisine girmiştir. Kübist bir anlayışla, geometrik bir alt yapı üzerinden Anadolu çeşitlemeleri yapmış olan Abidin Elderoğlu, yalın güçlü bir anlatımla, daha çok Anadolu'ya ait olan kült biçim ve formları sadeleştirerek pek çok çalışmaya da imzasını atmıştır (Ağyürek, 2011, s.56).

Abidin Elderoğlu'nun resimleri ilk bakışta harflerden oluşan bir metni andırırken resimlerinde leke duygusu önemli bir yer tutmuştur. Çalışmalarındaki açık koyu ilişkisi, sanatçının resimlerine grafiksel bir görünüm etkisi verirken bu çalışmalarında yazıda bulunan harf, rakam kuralları ile bir endişesi görülmemekle birlikte kullandığı her öğe arasında aslında estetik bir düzen ve orantı söz konusu olmuştur (Yiğit,2010,s.25). Abidin Elderoğlu eserlerinde ağaç sembolünü birçok kez kullanmakla birlikte etkilendiği mitolojik unsurlar; ağaç, ay, bulut, buğday, cenin, gül, güneş, hat, kadın, kılıç, melek ve zeytin ağacı olmuştur.

2. ABİDİN ELDEROĞLU'NUN ESERLERİNDE KULLANDIĞI MİTOLOJİK UNSURLAR

Ağaç: Mitoloji de ağaç evren ile ilişkilendirilmiştir. Evren ritmik olarak yenilenen bir organizma olarakta bilinmektedir. Aynı zamanda ağaç, gök ile yer altını birleştiren bir araçtır. Dünya direğinin simgesidir (Elpe,2003,s.3). Ağaç, daimi hayatın ve ebediliğin de sembolüdür (Artun'danakt.Gürtürk,2019,s.91).

Ay: Eski Türk topluluklarında, Ay kuzeyin, Güneş de güneyin sembolüdür. Bu yönlemeyi, göğün en üst katında duran Gök kartalının duruşuna göre yapmışlardır. Türk mitolojisinde ise, Ay bir kadın veya bakire kız olarak ilişkilendirilmiştir. Çünkü evrensel doğurganlığı sağlamaktadır (Taydaş,2012,s.38). Ay, hem farklı evreler geçirerek form değiştirmesinden, hem biyolojik

ritimlerle ilgili fonksiyonundan dolayı devriliğin, periyodik değişimin ve yenilenmenin sembolüdür. Doğum ve ölüm çemberinin, yani ölüm ve yeniden doğuşunda sembolü olmuştur (Aras,2011: 62).

Bulut: Bulut motifi; Eski Türk ve Çin inanışlarında yağmur ilahı sayılan Ejderha'nın bulut biçiminde üsluplanmış hali olarak kabul edilmekte ve "çiğ" şeklinde de adlandırılmaktadır (Alparslan,2015). Kelime kökeni olarak üretme, yapma, oluşturma kavramlarıyla bağlantılıdır. Etimolojik olarak ise bolluk kavramını da ihtiva etmektedirler. Bu bağlamda bulut aslında bolluk getiren demektir (Karakut,2011,s.84).

Buğday: Arpa, pirinç, buğday, bulgur, mercimek, nohut gibi kuru baklagiller, Anadolu'da bolluk bereket simgesi olarak algılanmıştır. Bu gıda maddeleri, taneli yapılarıyla tohumu andırmaktadırlar. Tohum ise toprakta yetişecek olan bitkilerin ham maddesidir. Bir tohum yeşerip bitki olarak yeryüzüne çıkarken onlarca yeni tohum da meydana gelmektedir. Böylece tek bir tohumdan çoğalan bitkiler üretmenin bolluk ve bereketin sembolü olarak da değerlendirilmektedir (Şenesen,2011,s.217). Kubaba-Bereket tanrıçası için bereket/bolluk, yöneticiler için refah/muktedir olma ve özel şahıslar söz konusu olduğunda sonsuz yaşam, üzüm ve/veya başak bitkilerine yüklenen anlamları teşkil etmektedir (Tiryaki,2013,s.43).

Cenin: Örtmek; örtünmek, gizlenmek" anlamındaki cenn kökünden türeyen cenin (çoğulu ecinne), sözlükte "gizli olan şey, anne karnındaki çocuk" gibi manalara gelmektedir. Henüz doğmamış çocuğa, doğum vaktine kadar anne karnında saklandığı için cenin denmiş, kelime ayet (bk. en-Necm 53/32) ve hadislerde (mesela bk. Buhari, Fera'iz", 11; Müslim, "Kasfune", 35. 36, 38; EbüDavüd, "Mukaddime", 54) bu anlamda kullanılmıştır. Kuran-ı Kerim'de insanın yaratılışı anlatılırken onun anne karnında çeşitli safhalardan geçtiği ve belli bir süre sonunda rahimde gelişmesini tamamlayıp dünyaya geldiği belirtilmektedir (TDV İslam Ansiklopedisi, 1993).

Gül: Sevginin ve sevgilinin, güzelin ve güzelliklerin simgesel ifadesidir. Kokusu, şekli ve rengiyle büyümlü bir alemin kapısını aralayan güller, renklerine göre anlam kazanır. Kırmızı gül aşkın ve sadakatin, pembe gül inceliğin ve zarafetin, beyaz gül masumiyetin ve saflığın, sarı gül ayrılığın ve hüznün, mavi gül eşsizliğin ve ilahi aşkın, siyah gül ise vedanın, yasın ve aynı zamanda da zorluğun üstesinden gelebilmenin sembolüdür (Çetindağ,2017,s.207).

İslam mitolojisi ve tasavvuf anlayışında ise gül, ilahi güzelliği temsil eder. Tasavvufi sembolizmde gonca halinde gül birliği, açılmış gül ise birliğin çokluk halinde görünüşünü temsil etmektedir (Can,2019,53).

Güneş: Güneş; bilgeliğin, bütünlüğün ve gizemliliğin simgesi kabul edilmektedir (Bayat'danakt. Gürtürk,2019,s.86). Sıcaklık kaynağı olarak güneş canlılık, tutku ve gençliği simgelemektedir. Mitoloji de ışık kaynağı olarak aydınlanmayı da temsil etmektedir. Bunların yanı sıra doğu ve batı mitolojilerinde krallık ve imparatorluğunda sembolü olmuştur. Kimi gelenekte Güneş, evrensel bir babadır. Aynı zamanda doğup batışı doğum, ölüm ve dirilişin sembolüdür (Wilkinson'danakt Şen,2019,s.986).

Güneş, Anadolu'da bir doğa varlığı olarak üç ayrı doğrultuda ele alınıp işlenmiştir. İlk olarak güneş bir tanrıdır, koruyucudur ve bütün evrenin yöneticisidir. Tanrı kabul edilen güneş canlılığın ve yaşamın kaynağıdır. Son olarak güneş kraldır ve Anadolu'da yeryüzünü yöneten krallarda onun soyundan gelmiştir (Eyüpoğlu'danakt Şen,2019,s.897).

Hat: Harfler birtakım sır ve hakikatler içerdiği inancı savunulur. Harflerin bir takım sırlar içerdiği düşüncesi tasavvufta da bulunmaktadır. Arapça yazı sanatı, bir vahiy eseri olan Kuran'ın sözlerini görselleştirmesinden dolayı, sanatların en şerefli olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda, tüm İslam dünyasında en yaygın şekilde paylaşılan sanat olarak Hüsnühat, bir anlamda Müslüman halkların estetik duygusunu temsil etme özelliği taşımaktadır. Büyük bir çeşitlilik gösteren bu tarz ve üslupların her biri mükemmel bir grafik dengesini temsil etmektedirler (Kepçe,2012: 52).

Kadın: Kadın figürü tüm ilkel toplumlarda bereket, doğurganlık, sonsuz yaşamın simgesi olarak bilinmektedir (Arslan,2014,s.65).

Kılıç: Kılıcın kutsallığıyla ilgili tören, yemin ve dualarda yer almıştır. Hiung-nular (Hunlar) döneminde *kılıç kurbanı* törenlerinin yapıldığı ve aynı zamanda Hunların sahip olduğu ruhlardan birinin adının da “kılıç” olduğu ve törenin, o devrin savaş silahlarının en önemlilerinden biri ve aynı zamanda kurban ve ölümün simgesi olarak kılıç ile temsil edildiği de bilinmektedir (Ünal, 2000, s. 18-19). Esasen her kültürde nesnelere değer verilmesi ve o motiflerin sembolik olarak kullanması, aslında nesnelere gerçek işlevlerinden bağımsız değildir. Meselâ kılıç, tıpkı bıçak gibi bölen, ayıran, alaka kesen bir işleve sahip olduğu için ölümün simgesi olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla bıçak, kurbanla ve bazen intikam ve ölümle simgesel ilişkisi kurulan bir araç olarak görülmüştür. Ölümün simgesi olan, bıçak ve kılıca aynı zamanda şehitlik sembolü de yüklenmiştir. Kısaca mitolojik şekillerde ve dinî birçok anlam yüklenen “kılıç, gücün, hâkimiyetin, adaletin, cesaretin ve yiğitliğin, ihtiyat ve yok etmenin sembolü olmuştur.” O, doğal varlıklara egemenliği simgelediği gibi şeytan benzeri varlıklara hükmetmeyi de simgelemektedir. Dahası, kutsal savaşlarında sembolüdür (Çoruhlu’danakt. Sevinç,2013,s.623). Türk kültüründe Tengricilik döneminden kalma bir gelenek olarak kılıç, hançer ve ok üzerine yemin edilmekte ant içilmektedir. Türkler tarafından kutlu sayılan demirden yapılan kılıç da kutsaldır ve yeminlerde daha çok kılıç üzerine yapılmaktadır (Çolak,2018,s.2157).

Melek: Hem Hristiyanlıkta hem de İslam’da melek denilince, kainat üzerinde Allah namına tasarrufta bulunan, O’nun emirlerini ve verdiği vazifeleri aynen yerine getiren, ilim, irade, kudret sahibi manevi varlıklar olarak da bilinmektedir (Serdar,2009,s.143).

Gökyüzünde yaşam sürebilen bu varlıklar, kanatlıdır ve yeryüzündeki insan için eski çağlarda gök alemine geçebilen varlıklar olarak değerlendirilmişlerdir. Birçok mitolojide kanatlı varlıklar hayalgücü, güç ve yeteneklerinden ötürü daha fazla sıfatlar yüklenerek mitleştirilmiş, tanrılaştırılmıştır. Mitolojilerde bu kanatlı varlıklar tanrısal kabul edilmiş, sonraki tek tanrılı inanç sistemlerinde gökteki kutsal âlemden gelen vahiy, ilham ve nur şeklindeki tesirin şekil olarak ifadesinde ise melek tasvirlerinde ortaya çıkmışlardır. Göksel imge olan melek tasvirlerine, eski inanç sistemlerindeki göklerde dolaşabilen hayvanlarda yani kuş çeşitlerinde ortak olan “kanatlar” esin kaynağı olmuştur. Özellikle, kutsal bilgilerin alınışında inzivaya çekilen azizlerin, peygamberlerin yanında, kanatları vurgulanarak sunulan melek figürü, dini anlatımların görselleştirilmek suretiyle pekiştirilmesinde kullanılmıştır (Pakyüz,2015,s.22).

Zeytin ağacı: Mitoloji de kutsal bir ağaç ve meyve olarak nitelenen zeytin birçok kültürde barışı temsil etmektedir. Bin yıl kadar yaşayabilen zeytin ağacı, Anadolu’da “ölmez ağaç” olarakta bilinmektedir (Mamikoğlu’ndan akt Yayan,2019). Verimlilik, zafer ve kutsallık gibi özelliklerinden dolayı zeytin kutsal sayılmıştır (Memiş,2020,s.99).

3. ABİDİN ELDEROĞLU’NUN ESERLERİNDE KULLANDI RENKLER VE AÇIKLAMALARI

Beyaz: Beyaz rengin, Türklerin en eski inançlarından olan Şamanist dönemle ilgili bazı manevi inanmalarından kaynaklanarak ululuk, adalet ve güçlülük anlamları kazandığı görülmektedir. Yine bu inançlardan kaynaklanarak Türklerde “aklık” temizliktir, arılıktır, yüceliktir, ululuktur. Yaşlılık, tecrübe ile dolu oluş ve bir kocalıktır, büyüklüktür (Genç, 1997). Beyaz renk saflığı çağrıştırarak bu nedenle Batı’ da gelinlikler genel olarak beyaz olarak tercih edilmektedir. Masumiyet ile ilişkilendirilen bu renk beraberinde akla mutluluğu da getirmektedir. Beyaz renk aynı zamanda Asya’daki matem ve yasında ifadesi olmuştur (Çalışkan & Kılıç,2014).

Siyah: Siyah renk, törenlerdeki resmiyeti simgelemektedir. Birçok ülke için matem rengi, korku, ölüm ve üzüntünün simgesidir. Ciddiyet telkin ederken aynı zamanda yanlarında yer alan renklerin daha iyi belirmesine yardımcı olan bir renktir. Küçük yüzeylerde kullanıldığında canlılık verir, büyük yüzeyler halinde kullanıldığında ise korku hissi doğurmaktadır. Siyah tüm renkleri soğuran fiziksel bir yapıya sahiptir; gizli, gizemli, dışa kapalı, bilinmeyen bir anlamı vardır. Siyah aynı zamanda mutsuzluk, umutsuzluk, yasa dışılık ve hayal kırıklığının rengi olarak kabul edilmektedir. Siyah büyüklüğü, gücü gösteren bir simge olarak da kullanılmıştır (Mazlum, 2015:130).

Gri: Kül ve sis rengi olarakta adlandırılan gri eşit oranda siyah ve beyazın karışımından oluştuğu için her iki rengin de anlamsal özelliklerini taşımaktadır. Gri ağırbaşlılık ve olgunluğu ifade etmektedir (Türkoğlu,2010).

Kırmızı: Kırmızı renk, gücüyle, etkisiyle ve görkemli görünüşü ile yaşamın temel belirtisi olarak görülmektedir. Canlılığın, güzelliğin, soylu ve erişilmez gücün, gençliğin, sağlıklı olmanın, zenginliğin ve özgürlüğün simgesidir. Kırmızı aynı zamanda aşkın, tutkunun ve duygunun rengidir. Neşe, samimiyet ve hoşlanma duygusu uyandırmaktadır. Bu özellikler kırmızının olumlu anlamları olarak sayılabilir. Olumsuz anlamları ile kırmızı kan, savaşın, saldırganlığın, ateşin ve şiddetin rengidir. Onun için "gözünü kan bürümek, elini kana bulamak, (yazı yada sözle) şiddetle saldırmak ve öfkeden kıpkırmızı olmak" gibi deyimler kırmızı ile oluşmuştur. Bu saydığımız deyimlerde kırmızı, öfke, utanç ve çekingenlik ifade etmektedir (Türkoğlu, 2010). Bazı toplumlarda kırmızı rengi vatanseverlik duygularını kamçılayan bir renk olarak görülmektedir. Kırmızı pek çok dünya bayrağında kullanılan bir renk olup, Türk bayrağının rengi olan kırmızı, ülkemizde "bayrak kırmızı" olarak bilinmektedir (Mazlum,2015,s.131).

Mavi: Mavi renklerin en derin ve en soğuk olanıdır. İnsanın bakışları mavide engel tanımadan sonsuzluğa ulaşmaktadır. Çünkü mavi suyun, havanın, gökyüzünün ve denizlerin rengidir. İnsanüstü, mağrur ve sakin olma düşüncesi telkin etmektedir. Nesnelere biçimlerdeki yoğunluğu azaltmaktadır. Huzur, barış, sadelik, sadakat ve dürüstlük mavinin olumlu anlamları arasında sayılabilir. Mavi sakinleştirici ve rahatlatıcı bir özelliğe sahiptir. İnsanlarda düşünme, karar verme ve soğukkanlı olma duygusu uyandırarak yaratıcı düşüncelerin doğmasına olanak vermektedir. Aynı zamanda mavi düzenli olmanın ve ruhsallığın ifadesi olarak kabul edilmektedir. Birçok ulusun kültüründe mavi barışın simgesidir (Türkoğlu,2010).

Sarı: Türklerde sarı rengin, dünyanın merkezinin sembolü olarak kullanıldığına işaret edilmişti. Bu anlayışın da onların en eski inançlarından olan Şamanizmden kaynaklandığı görülmektedir (Genç, 1997). Sarı sıcak bir renk olması nedeni ile insanı karamsar ve melankolik duygulardan uzaklaştırarak sempati ve neşe uyandırmaktadır. Güneşin ve ışığın rengidir. Sarı düşünmeyi seven yönetmeye ve egemen olmaya ilgi gösteren insanların tercih ettiği, zihni açan ve dikkati arttıran bir renk olarak görülmektedir (Türkoğlu,2010).

Yeşil: Türk mitolojisine göre hayır İlahı Ülgen'in, koruyucu ruh olarak kabul edilen yedi oğlundan birinin adı Yaşıl (yeşil) Kaan idi ve umumiyetle bitkilerin yetişip büyümesini düzenlediğine inanılırdı (Genç, 1997). Yeşil suyun, ümidin, güç ve yaşamın rengi olarak görülmektedir (Türkoğlu,2010).

Mor: Mor itaatin ve boyun eğmenin simgesidir. Buda geleneklerine göre "çocukların boynuna takılan taştan mor bir kolyenin hem onları hastalıklardan koruduğuna hem de uslu ve itaatkâr kıldığına inanılmaktadır. Aynı zamanda mor kırmızının uyandırdığı ateşliliğin, canlılığın ve kışkırtıcılığın tersine yatıştırıcı ve sakinleştirici bir renk olarak görülmektedir. Batı toplumlarında papazlar ayinlerinde ayine katılanların ihtiraslarını yatıştırmak için mor bir elbise giymektedirler. Bu durumda mor ılımlılığın rengidir (Türkoğlu,2010). Mor rengin, soğukkanlılık, kanaatkârlık, içe kapanıklılık, çekingenlik, aşk, ihtiras, itaat, parlak zekâyâ sahip olma gibi anlamları içerdiğini söyleyebiliriz. Bütün öteki renklerden farklı olarak vücudun iskelet yapısını etkileyen bu renk, fiziksel ve ruhsal dünyamızın enerjileri arasında sağlıklı bir denge kurulmasını kolaylaştırmaktadır (Aras,2011,s. 41).

Turuncu: Gökteki güneşle yer altındaki ateşin ortasında bulunduğu varsayılarak vahiy yoluyla Tanrı aşkına ulaşmanın olduğu kadar ruhsal dengenin simgesel bir rengi olmuştur. Bağlılık ve doğruluğu yansıtması nedeniyle kırmızı renk kadar olmasa bile enerji ve heyecan verici bir renktir (Ersoy, 2007,s.457).

Kahverengi: Kızılla siyah arasında yer almakta olup, daha çok siyaha yakın bir renktir. Saf olmayan ve kendini göstermeyen yeraltı ateşiyle kil ve toprakla özdeşleştirilmiştir. Bunun için insanoğlunun keşfettiği ilk renktir. Yaprak rengi nedeniyle de sonbaharı anımsatmaktadır (Ersoy, 2000,s. 62).

4. ABİDİN ELDEROĞLU'NUN ESERLERİ VE ÇÖZÜMLEMELERİ

Resim 1: Abidin Elderoğlu, 1970, Eczacıbaşı koleksiyonundan, seramik üzerine baskı, 30x39 cm.

Eser Analizi: Resme ilk bakıldığında sol üst tarafta bulunan turuncu yarı şeffaf bir daire şekli göze çarpmaktadır. Koyu gri zemin üzerine siyah ve grilerle oluşturulmuş hat yazısı akıcılığında şekiller görülmektedir. Resimde yoğun olarak gri renk kullanılmıştır.

Eser Yorumu: Koyu zemin üzerine yapılmış resimde zemin gri renkle yapılmıştır. Gri renk ağırbaşlılık ve olgunluğu ifade etmektedir. Zemin üzerinde bulunan hat yazısını yansıtan şekiller gri ve siyah ağırlıkta verilmektedir. Hat yazısı Müslümanların estetik duygusunu temsil etmesiyle birlikte sanatların en şerefli kabul edilmektedir. Siyah renk büyüklüğü, gücü gösteren bir simge olarak hat yazısının içerisinde kullanılmıştır. Resmin sol tarafında turuncu renkle şeffaf olarak resmedilmiş daire ise güneşi temsil etmiştir. Güneş, tanrı ve koruyucu özelliği ile canlılığını ve yaşamın kaynağı olarak simgelenmiştir. Turuncu renk ile de bu bağlılık resimde yansıtılmaya çalışılmıştır.(Resim-1)

Resim 2: Abidin Elderoğlu, 1978, kağıt üzeri sulu boya, 9x12 cm

Eser Analizi: Resim mavi, yeşil ve sarı geçişli zemin üzerine yapılmıştır. Resmin orta kısmında siyah bir şekil görülmektedir. Sol üst kısmında ise göze turuncu bir daire çarpmaktadır. Dairenin yakınlarında beyaz bir leke kullanılmıştır.

Eser Yorumu: Resmin zemininde mavi, yeşil, sarı ve beyaz olarak dört renk kullanılmıştır. Maviyi baskın olarak kullanan sanatçı, sonsuzluğa gönderme yapmıştır. Mavi renkle yeşili birleştiren sanatçı sonsuzluğu, huzur, ümidi ve yaşamın kendisini ifade etmeye çalışmıştır. Sarıdan kırmızıya (güneşe) doğru bir gidişin söz konusu olduğu bu resimde aslında sanatçı resmin orta kısmında yer alan eğilmiş bir insan formunu andıran şekilden hareketle insanın tanrıya bir yakarışı yanındaki acizliğini anlatmak istemiştir. Diğer bir deyişle nasıl ki pervane böceği ışığın etrafında dönerek kendi sonunu hazırlarsa aynı şey insan içinde geçerlidir. Çünkü bu yolda (Tanrı yolu) tek başına ilerlemek çok zordur. Dolayısıyla da sarıdan kırmızıya doğru bir yok oluşta mevcuttur. İnsan ancak mavi ve yeşilin olduğu ortamda huzura kavuşabilmiştir.(Resim-2)

Resim 3: Abidin Elderoğlu, 1968, Siren of the Sky, tahmini tekniği tuval üzerine yağlı boya, tahmini ebatları 40x30

Eser Analizi: Resim mavi ağırlıkta resmedilmiştir. Sol tarafta bir bulut üzerinde kadın figürü bulunmaktadır. Bulutun alt kısmında Ay resmedilmiştir. Sanatçının akıcı siyah şekilleri resmin sol altından sağ üstüne kadar devam eder biçimdedir.

Eser Yorumu: Resimde bulut üzerinde oturan kadın figürü bulunmaktadır. Kadın, doğurganlığın sembolü olarak görülmektedir. Kadın figürünün siyah renkle ifade edilmesi onun gücünün yanında sıkıntılarını ifade etmiştir. Bu bağlamda bulutun bolluk getiren anlamı olduğu ile ilişkilendirilerek kadının doğurganlığının bolluk getirdiği ifadesi güçlendirilmiştir. Karanlık zemin üzerinde bulanık parlak ay, yeniden doğuşunda sembolünü oluşturmuştur. Resimde yoğunlukla kullanılan mavi renk, sonsuzluğu ve ruhsallığı temsil ederken beyaz ay ile temizlik ve tanrısal yücelik ifade edilmiş ölümün içerisinde yeniden doğuşa da bir gönderme yapılmıştır. Resmin alt kısmında bulunan siyah renkte bulunan akıcı şekiller büyüklüğü ve gücü gösteren simge olarak kullanılmıştır.(Resim-3)

Resim 4: Abidin Elderoğlu, 1969, tahmini tekniği tuval üzerine yağlı boya, tahmini ebatları 35x40

Eser Analizi: Resim açık kahverengi bir zemin üzerine yapılmıştır. Resmin ortasında koyu kahve ile anne karnındaki bir cenin şekli görülmektedir. Uzun üzerinde sarı renkte bir şekil resmedilmiştir. Sanatçı akıcı çizgisel şekillerini siyah ve koyu kahve olmak üzere cenin şeklinin üzerine yerleştirmiştir.

Eser Yorumu: Kahverengi zemin üzerine yapılan resimde kahverengi, yer altı ateşiyle özleştirilmiştir. İnsanoğlunun ilk keşfettiği bu renkle yeniden doğuşun ilk evreleri gösterilmek istenmiştir. Resimdeki cenin figürü ile aslında gizli olan bir güce vurgu yapılmış olup bu vurgu hat yazılarıyla pekiştirilmiştir. Cenin üzerinde bulunan sarı şekilli çekirdekle bu doğuş müjdelenmek istenmiştir. Cenin şeklinin üzerinde bulunan siyah şekillerde yer alan, hatlarla bu gizemin kutsallığına vurgu yapılmıştır.(Resim-4)

Resim 5: Abidin Elderoğlu, 1961, Başka Bir Peygamber, tahmini tekniği tuval üzerine yağlı boya, tahmini ebatları 20x30

Eser Analizi: Resim kırmızı sarı geçiş yaratan zemin üzerine yapılmıştır. Zeminin orta kısmında siyah renkte kadın figürü yer almaktadır. Kadının figürünün elinde kılıç resmedilmiştir. Resmin sol üstünde sarı renkte güneş tasvir edilmektedir.

Eser Yorumu: Resim kırmızı sarı geçiş yaratan zemin üzerine yapılmakta olup zeminde kullanılan kırmızı, gücü ifade etmektedir. Sarı renk ise egemen olma anlamında kullanılmıştır. Resmin orta kısmında bulunan siyah renkte kadın figürü sonsuz yaşam olarak ifade edilmekte olup siyah renk ise büyüklüğü, gücü ifade etmiştir. Figürün elinde bulunan kılıç, adaleti ve cesareti ifade etmektedir. Kadın, Güneşe doğru resmedilmiştir. Güneş tanrıdır anlayışı burada da hakimdir. Yer yer kullanılan beyaz renklerle resim de tanrının sonsuz yaşamının tek büyük gücü olarak, bu dünyadaki egemenliğine bir gönderme yapılmıştır.(Resim-5)

Resim 6: Abidin Elderoğlu, 1962, kağıt üzerine sulu boya, tahmini ebatları 8x15

Eser Analizi: Resim yeryüzü ve gökyüzü olarak ikiye ayrılmıştır. Resminde gökyüzü mavi renkte ifade edilmiştir. Yer kısmında ise yeşil zemin üzerine üç adet ağaç görülmektedir.

Eser Yorumu: Resmin üst kısmında mavi renkte gökyüzü kullanılmıştır. Mavi, huzur ve barışı ifade etmektedir. Resmin alt kısmında bulunan ağaç figürleri ise evrenle ilişkilendirilmiş, evrenin ritmik yenilenmesine gönderme yapmaktadır. Resmin orta kısmındaki ağaçlar insan figürü ile ilişkilendirilmiştir. Zeytin ağacının kutsallığı ile birlikte insana atfedilen yaşam arasındaki dengeye değinilmiştir. Siyah renklerle bu dengedeki gizeme, resmin zemininde kullanılan yeşil renkle de yaşama vurgu yapılmıştır. Yer yer kullanılan kırmızı ile canlılık, turuncu renkle de Tanrıya ulaşmadaki ruhsal denge de vurgulanmıştır. Sanatçı resminde yaşamın sağlıklı bir şekilde devam edebilmesinde Tanrıyı hissederek, huzura canlılık ve sağlık arasında insana verilen kutsal yaşamla hayatın farkına varmalarındaki ipuçlarını vermek istemiştir.(Resim-6)

Resim 7: Abidin Elderoğlu, 1929, kağıt üzerine sulu boya, tahmini ebatları 10x15

Eser Analizi: Resmin beyaz temiz bir yüzey üzerine yapılmıştır. Resmin sağ tarafında gri bir leke bulunmaktadır. Resmin orta kısmında yer alan soldan sağa doğru yeşil, kırmızı, sarı, turuncu ve mavi geçiş yapar şekilde renkli lekeler yer almaktadır. Lekelerin üzerinde hat yazısına benzer nitelikte şekiller yer almaktadır. Lekeler yatar vaziyette bir insan figürünün sol elini başına doğru götürmesi halini yansıtmaktadır.

Eser Yorumu: Resimde kullanılan beyaz zemin temizliği ifade etmektedir. Sağ kösede duran gri leke ise olgunluğu sembolize etmiştir. Yatar vaziyette bir insan figürü sol elini başına doğru bir hareket ile getirmektedir. Bu figürün üzerindeki renklerde yeşil ümidin, kırmızı özgürlüğün, turuncu ruhsal dengenin, sarı neşenin, mavi ise dürüstlüğün rengi olarak tasvir edilmiştir. Resim olgun bir şekilde huzura ulaşmak isteyen insanın, ümitle, özgürce, neşe ve dürüstlük içinde erişebileceğini ifade etmek istemiştir. Figürün üzerinde bulunan hat yazısı ile bu estetik duygu arasında da bir bağ kurulmaya çalışılmıştır.(Resim-7)

Resim 8: Abidin Elderoğlu, Barış, 1963, kağıt üzerine sulu boya, tahmini ebatları 10x15

Eser Analizi: Resim beyaz zemin üzerinde yapılmıştır. Resmin orta sol kısmında melek figürleri yer almaktadır. Resmin sağ kısmında ise buğday, zeytin ve ağaç dalları göze çarpmaktadır.

Eser Yorumu: Beyaz zemin üzerine yapılan bu resimde saflığı ifade olarak melek figürüyle ayın içerisinde oturan bir insan figürü ilişkilendirilmiştir. Ay ile yeniden doğumun sembolü olarak resmin sağında bulunan melek figürleri aralarında bir güç birliği yapmışlardır. Resimde bulunan ağaçlar daimi hayatı ve ebediyeti sembolize etmektedir. Ağaç dallarından olan zeytin ağacı dalı kutsal meyve olarak barışı temsil ederken resmin sağında yer alan buğday başağı bolluk ve bereketi simgelemiştir. Resimde bulunan renkler siyah, kırmızı, yeşil, sarı, mavi, mor ve kahverengidir. Siyahla gizemli olan tanrısal güce, kırmızı ile içimizdeki canlılığa, yeşille yaşama yeniden doğuşa, sarı ile güneşin ve ışığa aydınlığa, mavinin dürüstlüğü, morun koruyucu etkisiyle kahverenginin toprakla ilişkilendirilmesi de insanın hayat yolunda geçireceği evreler bir gönderme mahiyetindedir.(Resim-8)

Resim 9: Abidin Elderoğlu, Banktakiler, 1938, kağıt üzerine sulu boya, tahmini ebatları 8x12

Eser Analizi: Resim beyaz zemin üzerine yapılmıştır. Resmin üst kısmında koyu siyah bir leke ile kara bulutlar ifade edilmeye çalışılmıştır. Sağ tarafta iki insan figürü bankta oturur şekilde yer almaktadır.

Eser Yorumu: Resimde yer alan iki insan figürü günlük hayatın içinde bir araya gelerek birbiriyle konuşmaya belki de dertleşmeye çalışan insanları, sanatçı kendi yorumuyla bizimle buluşturmuştur. Bu iki insanın dertleşiyor vaziyettedirler. Aynı zamanda üzerlerinde kara bulutların olduğunu da sanatçının figürlerinde yer alan siyah alandan anlamaktayız. Üst kısımda bulunan bu siyah bulutlar mutsuz ve ümitsizlik içindeki insanların durumlarına tercüman olmaktadır. Arka planların açık renkte olması bize umudun bir göstergesi niteliğinde resmedilmiştir. Eserde bulunan mor renk bu insanların hayalleri yanında donuk ve düşünceli tavırlarından hayata karşı içe kapanıklıklarını da ifade etmektedir.(Resim-9)

Resim 10: Abidin Elderoğlu, Gül Dalı, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1962, 73x53 cm.

Eser Analizi: Eser soyutlamalarıyla hat sanatına benzer bir üslupla bir çırpıda yapılmış olma hissini taşımaktadır. Soyutlanmış bir gül figürünün resmin tam ortasına yerleştirilmiş vurguyu kendi üzerine çekmektedir. Bir gül dalı üzerinde üç farklı boyutlarda yaprak ve taç yaprakları bulunmaktadır. Sanatçı gri renkle boyanmış bir tuvalin üzerine gül figürünü işlemiştir.

Eser Yorumu: Resimde kullanılan gri renkle ağırbaşlılık ciddiyetle ilişkilendirilen renk aynı zamanda nezaketi de simgelemektedir. Gül figürünün siyah hat sanatı üslubuyla işlenmesiyle yanında hat yazısında uzun soluklu bir yol olarak siyah renk bize gücü ve gizemi anlatmaktadır. Gül dalının tek başına eserde yer alması ise resmin gizemini arttırmaktadır. Gül figürü kırmızı renkte ve dikensiz olarak resmedilmiştir. Kırmızı gül aşkın ve sadakatin simgesi olmakla birlikte bu aşkın ve sadakatin can acıtmayacağı resimde bir şekilde ifade edilmek istenmiştir. Gül dalının kahverengi olması da daha içten samimi duyguların bir ifadesi olarak resme yansımıştır. Resmin yaprakları ve dalları arasında beyaz renk ile bu gül dalının ölümsüz olacağına da vurgu yapılmıştır. Resmin yapraklarının yeşilin tonları ise resmin tazeliğini ifade etmektedir.(Resim-10)

5. SONUÇ

Türk sanatının önemli isimlerinden olan Abidin Elderoğlu'nun on eseri incelendiğinde toplumun içerisinde var olan çağımızla geçmiş arasında iletişim kuran sembollerin başarılı bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Kült biçim ve formları sadeleştirerek yalın bir anlatımla sunmayı tercih eden Elderoğlu için sembol anlamlı bir unsur oluşturmaktadır. Sanatçı kendi içinde bulunduğu kültürün fikir ve değerlerinden yola çıkarak bunu eserlerinde kullanmıştır. İslami açıdan önemli olan hat sanatını sanatçı eserlerinde, çağdaş bir biçimde

kullanarak çizgisel soyutlamalarda bulunmuştur. Eserlerinde daha çok Tanrı ve Tanrı yolu gibi temaları işleyen Elderoğlu, eserlerinde renk lekelerini ve figüratif soyutlamalara da yer vermiştir.

Sanatçı hat yazısındaki akıcılığı ustaca eserlerinde kullanarak şekillendirirken Türk toplumunun estetik değerlerine de bir şekilde gönderme de yapmıştır. En çok kullandığı diğer sembollerden olan Güneş'i Tanrı, Ay'ı ölüm ve yeniden doğuş, ağaç figürünü yenilenme olarak anlatırken evrenin yenilenmesini ve ebedi hayatı da tanımlamaya çalışmıştır. Sanatçı, Tanrı'nın yanında tanrısal diğer sembellere de eserlerinde yer vermiştir. Örneğin melek figürü bu bağlamda önemli bir noktada yer almıştır ve saflığı ifade etmiştir. Türk toplumları için önemli bir ensturman olan kılıç ise sanatçının eserlerinde adalet ve cesaretle özdeşleştirilmiştir. Huzura ulaşmak için sanatçı eserlerinde kullandığı renklerle insanların ümitlerini, özgürlük istekleri yanında, neşeli ve dürüst bir hayattaki beklentilerinin olduğuna dikkat çekmek istemiştir. Ayrıca cenin figürü ile yaradının gizli gücünü, kadın figürü ile de doğurganlığı ifade eden sanatçı sonsuz yaşama gönderme yaparken zeytin ağacı sembolüyle de barışa ve dengeye buğdayla berekete gül figürü ile de aşk ve sadakate göndermelerde bulunmuştur.

Sanatçı resimlerinde yaşamın sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için Tanrıyı hissetmek ve huzura erişebilmenin gerekli olduğunu bunun da insan yaşamının farkındalıklarıyla mümkün olduğunu anlatmaya çalışmıştır. İnsanın kendi sonunu hazırladığını bu yolda (Tanrı yolu) tek başına ilerlemenin aslında zor olduğunu da ifade etmiştir.

KAYNAKÇA

- Ağyürek G. (2011). Geleneksel Türk Resim Sanatının Günümüzdeki Söylemi, (*Yüksek Lisans Tezi*). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 304139
- ARSLAN, S. (2014). Türklerde Ağaç Kültü ve Hayat Ağacı, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, Haziran, Sayı:1, s.70.
- Alparlan, E. (2015). Geleneksel Süsleme Motiflerinden “Bulut Motifi” Ve El Yazması Eser Ciltlerinde Bulunan “Bulut Şemseler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,8 (41),s.666.
- Aras, H. (2011). *Dünya Dinlerinde Merkez Sembolizmi*,(Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 289917
- Bakırcı, N. (2014). Eflâton Cem Güney'in “Masallar” Adlı Kitabında Yer Alan Metinlerde Mitolojik Unsurlar, *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*,2,4,s.37-52.
- Balcı, Y. B. (2016). *Kuramsal Estetik*, Pegem Akademi, Yenimahalle/Ankara
- Can, M. (2019). Türk İşleme Sanatında Gül Motifi, *IJOEEC (International Journal of Eurasian Education and Culture)*,4(6),51-61
- Çağlar, B. (2008). Türk Mitolojisinde Dört Unsur ve Simgeleri Üzerine Bir İnceleme.(*Yüksek Lisans Tezi*), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir.229500
- Çalışkan, N. & Kılıç, E (2014). Farklı Kültürlerde ve Eğitimsel Süreçte Renklerin Dili, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*15,3, 69-85
- Çetindağ Süme, G. (2017). Türk Kültüründe Değerler Simgesi Gül. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 13, 105-123.
- Çınar, G. (2006). Heykel ve Mitoloji, (*Yüksek Lisans Tezi*).<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 204443
- Çolak, M. (2018). Türkçenin söz varlığında “Kılıç”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2154-2188.
- Elpe, E. (2003). *Türk Mitoloji ve Sanatında Ağaç*, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>veri tabanından erişilmiştir.137064
- ERSOY, N. (2007), *Semboller ve Yorumları*, İstanbul, Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri, 3. Baskı.
- Genç, R. (1997). *Türk inanışları ile millî geleneklerinde renkler ve sarı, kırmızı, yeşil*, Atatürk Kültür Merkezi
- Gombrich, E. H. (1986).*SanatınÖyküsü*, BedrettinCömert(çev.),RemziKitabevi, Ankara.

- Gürtürk, V. (2019). *Güney Sibiryra Türk Destanlarında Gökyüzü Ve Yer Altı İle İlgili Mitolojik Unsurlar*, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 614343
- Karakut, D. (2011). *Türk Söylence Sözlüğü*, Türkiye, s. 84
- Kepçe, Ö, (2012). *Tasavvuftaki Seyr-ü Sülûk İzleğinde Erol Akyavaş'ın Sanatsal Serüveni*, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir.320418
- Kılınç, M. (2016). ConstantinBrancusi ve spiritüel kuş imgeleri, (*Yüksek Lisans Tezi*). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 422561
- Kolaylı, N. (1998). Çağdaş Türk Resminde Mitoloji, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 74019
- Mazlum, Ö. (2015). Rengin Kültürel Çağrışımları, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , (31)
- Memiş, E. (2020).*Türkülerde Yeryüzü Unsurları İle İlgili Mitolojik Ögeler*, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 616631
- Pakyüz, A. (2015). *Osmanlı Minyatüründe Melek İmgesi*, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 427543
- Saldıray, M. (2017) *Yaşam Alanı Resimleri Bağlamında Lirik Anlatımlar*, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir.
- Serdar, M. (2009). Hıristiyanlık Ve İslâm'da Meleklerin Varlık Ve Kısımları, *bilimname XVII*, 2009/2, 139-164
- Sevinç, B. (2013). Yiğit ve Silahlı Adam Diyalektiğinde Kılıç İmgesi, *International Periodical For The Language , Literature and History of TurkishorTurkic Volume* 8/6, 619-639
- Şen, E. & Gürpınar F. (2019). Farklı Kültürlerde Güneş Sembolü. *Ulakbilge*, 43 s. 985-1008. Doi: 10.7816/ulakbilge-07-43-12
- Şenesen, O. R. (2011). Türk Halk Kültüründe Bolluk ve Bereketle İlgili İnanç ve Uygulamalarda Eski Türk Kültürü İzleri. *CuCyprşInternational University*,17(66),217
- Taydaş, A. (2012). *Türk Mitolojisindeki Sembollerin Grafik Sanatı Eğitimindeki Yeri ve Önemi*, (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 311085
- TDV İslâm Ansiklopedisi. (1993). Cenin, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, c.7, 369-370. <https://islamansiklopedisi.org.tr/> adresinden ulaşılmıştır.
- TİRYAKİ, S. G. (2013). “Yeni Hitit Sanatı Üzerine İkonografik Araştırmalar (1) : Üzüm Salkımı ve/veya Başak Filizi Taşıyanlar, Cedrus I, *TheJournal of MCRI, Akdeniz Uygurlukları Araştırma Dergisi*, s. 33-53
- Türkoğlu, S . (2010). Anlatım ve Deyimlerde Renklerin Dili. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*,0 (8)
- Ünal, M. (2000). Hiung-nu Türklerinde kılıç kurbanı töreni. *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, 158, 17-19.
- Yayan, G. H. & Uçar, B. (2019).Türk Mitolojisinde Yer Alan Sembollerin Muzaffer Akyol'un EserlerineYansımaları, *Journal of SocialAndHumanitiesSciencesResearch (JSHSR)*,6,32
- Yılmaz, M. (2010). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*, Data Yayınları, Ostim/Ankara
- Yiğit, N. (2010). *Türk Resim Sanatının Grafik Tasarıma Etkileri*. (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> veri tabanından erişilmiştir. 280001